

არაოფიციალური თარგმანი

პარიზი, 2012 წლის 13 ნოემბერი

ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭო (CCJE)

დასკვნა #15 (2012)

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის საყურადღებოდ

მოსამართლეთა სპეციალიზაციის შესახებ

მიღებულია CCJE-ს მე-13 სხდომაზე
(პარიზი, 2012 წლის 5-6 ნოემბერი)

1. მინისტრთა კომიტეტის მიერ მინიჭებული კომპეტენციის ფარგლებში, ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭომ (CCJE) გადაწყვეტილება მიიღო, 2012 წელს მოემზადებინა დასკვნა მოსამართლეთა სპეციალიზაციის შესახებ.
2. აღნიშნული დასკვნა მომზადდა ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს წინა დასკვნების, მოსამართლეთა დიდი ქარტიის, წევრი ქვეყნების მიერ CCJE-ის მოსამართლეთა სპეციალიზაციის საკითხებისადმი მიძღვნილ კითხვარზე გაცემული პასუხების და CCJE-ს ექსპერტის, ქალბატონი მარია ჯულიანა ჩივინინის (იტალია) მიერ შემუშავებული წინასწარი ანგარიშის საფუძველზე.
3. აღნიშნული დასკვნის მომზადების პროცესში, CCJE აგრეთვე დაეყრდნო ევროპის საბჭოს კანონთა კრებულს, კერძოდ კი, მოსამართლეთა წესდების ევროპულ ქარტიას, მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციას REC(2010)12 წევრი ქვეყნებისთვის მოსამართლეთა შესახებ: დამოუკიდებლობა, ეფექტიანობა და პასუხისმგებლობა, და მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისიის (CEPEJ)¹¹ ანგარიშს „ევროპის სასამართლო სისტემები“.
4. წევრი ქვეყნების პასუხები კითხვარებში დასმულ კითხვებზე და ექსპერტის მიერ მომზადებული ანგარიში ცხადყოფს, რომ წევრ ქვეყნებში სპეციალიზებული მოსამართლეები და/ან სპეციალიზებული სასამართლოები გავრცელებული პრაქტიკაა. ასეთი სპეციალიზაცია რეალობაა და იგი სხვადასხვა ფორმით არსებობს, მაგალითად, ზოგ ქვეყნებში სპეციალისტთა პალატებია დაარსებული არსებული სასამართლოების ბაზაზე, ან ზოგჯერ ცალკე სპეციალიზებული სასამართლოები იქმნება. ტენდენცია ფართოდაა გავრცელებული მთელ ევროპაში².

¹ მიუხედავად იმისა, რომ მოცემული საცნობარო დოკუმენტები არ ეხება კონკრეტულად მოსამართლეთა სპეციალიზაციის საკითხებს, ეს დოკუმენტები ვრცელდება სპეციალიზებულ მოსამართლეებზე, სადაც მათში გაწერილი პრინციპები ვრცელდება ყველა მოსამართლეზე.

² CCJE-ს კითხვარში, სპეციალიზაციის შემდეგი ტიპები იქნა გამოვლენილი როგორც მაგალითები, რომლებიც საერთოა ევროპის ბევრი ქვეყნისთვის: საოჯახო დავების სასამართლოები, არასრულწლოვანთა საქმეების სასამართლოები, ადმინისტრაციული დავების სასამართლოები/სახელმწიფოს საბჭოები, საიმიგრაციო/თავშესაფრის საქმეების სასამართლოები, საჯარო ფინანსებთან დაკავშირებული დავების სასამართლოები, სამხედრო სასამართლოები, საგადასახადო დავების სასამართლოები, შრომითი/სოციალური დავების სასამართლოები, სასოფლო-სამეურნეო კონტრაქტებთან დაკავშირებული დავების სასამართლოები, მომხმარებელთა დავების განმხილველი სასამართლოები, მცირე დავების განმხილველი სასამართლოები, საანდერძო და სამემკვიდრეო დავების სასამართლოები, პატენტებთან/საავტორო უფლებებთან/სასაქონლო ნიშნებთან დაკავშირებული დავების სასამართლოები, კომერციული დავების სასამართლოები, გაკოტრების დავების სასამართლოები, მიწის საკუთრებასთან დაკავშირებული დავების სასამართლოები, საარბიტრაჟო სასამართლოები, მიმღე დანაშაულების სასამართლოები/ნაფიცმსაჯულთა სასამართლოები, სისხლისსამართლებრივი გამოძიებების საზედამხედველო სასამართლოები (მაგ.: დაპატიმრების სანქციის გაცემა, სატელეფონო მოსმენების განხორციელების სანქციის გაცემა და ა.შ.), პენიტენციურ დაწესებულებებში სისხლის სამართლის აღსრულებისა და დაპატიმრების საზედამხედველო სასამართლოები.

ევროკავშირის კანონმდებლობა ითვალისწინებს სპეციალიზებული პალატების ან სასამართლოების შექმნას სამართლის კონკრეტულ დარგებში, როგორცაა ევროკავშირის სასაქონლო ნიშნები (ევროკავშირის სასაქონლო ნიშნებთან დაკავშირებული დავების სასამართლოები, ევროპის საბჭოს 1993 წლის 20 დეკემბრის დებულების № 40/94 მუხლი 90 (ევროკავშირის სასაქონლო ნიშნების შესახებ) და ევროკავშირის სასაქონლო დიზაინთან დაკავშირებული დავების სასამართლოები (ევროპის საბჭოს

5. მოცემული დასკვნის კონტექსტში, “სპეციალიზებული მოსამართლე” არის მოსამართლე, რომლის სპეციალიზაცია შემოიფარგლება კანონმდებლობის გარკვეული დარგებით (მაგ.: სისხლის სამართალი, საგადასახადო სამართალი, საოჯახო სამართალი, ეკონომიკური და ფინანსური სამართალი, ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი, კონკურენციის სამართალი) ან ის მოსამართლე, რომელიც მუშაობს კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოებების მქონე საქმეზე კონკრეტულ დარგში (მაგ.: სოციალური, ეკონომიკური ან საოჯახო სამართალი).

6. ნაფიცი მსაჯულები, რომლებიც სისხლის სამართლის საქმეების განხილვის პროცესებში მონაწილეობენ³ არ მიეკუთვნებიან ზემოხსენებული „სპეციალიზებული მოსამართლეების“ განსაზღვრებას. ნაფიცი მსაჯულები არ მონაწილეობენ ყველა სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო პროცესში. მათზე არ ვრცელდება ყველა ის კოდექსი და წესი, რომელიც ეხება საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა კორპუსის წევრებს; და ასევე, არ არიან სასამართლო იერარქიის ნაწილი და არ ექვემდებარებიან მის დისციპლინურ და ეთიკურ წესებს.

7. მოცემული დასკვნის მიზანია სპეციალიზაციასთან დაკავშირებით არსებული პრობლემების გაანალიზება იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილ იქნას ფუნდამენტური უფლებების დაცვა, მართლმსაჯულების ხარისხი და დაცული იყოს მოსამართლეთა სტატუსი.

A. სპეციალიზაციის შესაძლო დადებითი და უარყოფითი მხარეები

ა. სპეციალიზაციის შესაძლო დადებითი მხარეები

8. სპეციალიზაცია იშვიათად არის მიზანმიმართული არჩევანი, ის უფრო ხშირად გამომდინარეობს კანონმდებლობაში შეტანილ ცვლილებებთან ადაპტირების საჭიროებიდან. ახალი კანონმდებლობის მუდმივი მიღება საერთაშორისო, ევროპულ ან ადგილობრივ დონეზე, პრეცედენტული სამართლის და დოქტრინის შეცვლა უფრო ვრცელს და კომპლექსურს ხდის იურიდიულ მეცნიერებას. მოსამართლისთვის რთულია ამ ყველა დარგის დაუფლება იმ ფონზე, როდესაც საზოგადოების და მოსარჩლეების მოთხოვნა უფრო პროფესიულ და ეფექტიან სასამართლოზე დღითიდღე იზრდება. მოსამართლეთა სპეციალიზაციის პირობებში უზრუნველყოფილია მოსამართლეების აუცილებელი ცოდნა მათი სპეციალიზაციის დარგში.

2001 წლის 12 დეკემბრის დებულების № 6/2022 მუხლი 80 ევროკავშირის სასაქონლო ნიშნების დიზაინის შესახებ).

³ მაგალითად, ზოგიერთი წევრი ქვეყნის ნაფიცმსაჯულთა სასამართლოში „ნაფიცი მსაჯულები“ არიან ადამიანები, რომლებიც შემთხვევითი შერჩევის პრინციპით არიან შერჩეული ნაფიცი მსაჯულების სასამართლოს წევრებად, იმ ადამიანებისგან განსხვავებით, რომლებიც ესწრებიან სასამართლო პროცესს როგორც არაიურისტი სასამართლოს წევრები; ასევე, ქვემოთ იხილეთ პუნქტი 43. ასეთ ნაფიც მსაჯულებს სისხლისსამართლებრივ საქმეებში შეუძლიათ გადაწყვეტილება მიიღონ განაჩენზე და ასევე, გადაწყვიტილება მიიღონ ბრალდებული დამნაშავეა თუ არა, სამოქალაქო საქმეებზე კი, მათ შეუძლიათ გადაწყვეტილება მიიღონ მიყენებული ზიანის შესახებ.

9. სამართლის შესაბამისი დარგის საფუძვლიანი ცოდნა განაპირობებს მოსამართლის მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებების მაღალ ხარისხს. სპეციალიზებულ მოსამართლეებს შეუძლიათ დააგროვონ უფრო დიდი გამოცდილება კონკრეტულ დარგებში, რის შედეგადაც შეიძლება გაიზარდოს იმ სასამართლოების ავტორიტეტი, რომლებსაც ისინი წარმოადგენენ.

10. საქმის მასალების კონცენტრირება სპეციალიზებულ მოსამართლეთა შერჩეული ჯგუფის ხელში, ხელს უწყობს სასამართლო გადაწყვეტილებების თანმიმდევრულობას, რის შედეგადაც შეიძლება გაუმჯობესდეს გამოტანილი გადაწყვეტილებების სამართლებრივი განჭვრეტადობა.

11. სპეციალიზაცია დაეხმარება მოსამართლეებს, მრავალჯერ მსგავსი საქმეების განხილვის შედეგად, უკეთესად გააანალიზონ მათთან წარმოდგენილ საქმეებთან დაკავშირებული არსებული რეალობები როგორც ტექნიკურ, ისე სოციალურ თუ ეკონომიკურ დონეებზე და შესაბამისად, გამოიტანონ ისეთი გადაწყვეტილებები, რომლებიც ხსენებული რეალობის უფრო მეტად შესაფერისი იქნება.

12. სპეციალიზებული მოსამართლეები, რომლებიც კანონთან ერთად ფლობენ ცოდნას მეცნიერების რომელიმე დარგში, შეუძლიათ გამოიყენონ საკითხისადმი მულტიდისციპლინური მიდგომა.

13. სამართლის კონკრეტულ დარგში სპეციალიზაციის შედეგად შეძენილი გამოცდილების მეშვეობით შესაძლებელი ხდება საქმეთწარმოების გაუმჯობესება, რაც უაღრესად მნიშვნელოვანია საქმეების მუდმივად მზარდი რაოდენობის პირობებში.

ბ. სპეციალიზაციის შესაძლო ნაკლოვანებები და მასთან დაკავშირებული საფრთხეები

14. იმისდა მიუხედავად, რომ სამოსამართლო სპეციალიზაცია სასურველია მრავალი მიზეზის გამო, მას ასევე გარკვეული რისკებიც ახლავს. სამოსამართლო სპეციალიზაციის მთავარი რისკია არ მოხდეს სპეციალიზებული მოსამართლეების გამოყოფა მოსამართლეთა საერთო კორპუსისგან.

15. მოსამართლეებს, რომლებსაც სპეციალიზაციის გამო იგივე საკითხებზე ადრეც მოუწიათ გადაწყვეტილების მიღება, შესაძლოა სურვილი გაუჩნდეთ გაიმეორონ წინა გადაწყვეტილებები, რამაც, თავის მხრივ, შესაძლოა შეაფერხოს საზოგადოების საჭიროებების შესაბამისი პრეცედენტული სამართლის განვითარება. ეს საშიშროება წარმოიქმნება მაშინაც, როდესაც გადაწყვეტილებები გარკვეულ დარგებში ყოველთვის მიიღება იმავე მოსამართლეთაგან შემდგარი ჯგუფის მიერ.

16. როგორც წესი, სპეციალიზებული სამართლის სპეციალისტები ამუშავენ კონცეფციებს მათი დარგის სპეციფიკიდან გამომდინარე, და ხშირად ეს საკითხები არ არის ცნობილი სხვა დარგის იურისტებისთვის, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს კანონის და პროცედურის დანაწევრება იმის გამო, რომ სპეციალიზებული მოსამართლეები მოწყვეტილი არიან სხვა დარგში არსებულ სამართლებრივ მოვლენებს და პოტენციურად იზოლირებულები არიან საერთო პრინციპებისგან და ფუნდამენტური

უფლებებისგან. ასეთ გამოყოფას შეუძლია საფრთხის ქვეშ დააყენოს სამართლებრივი განჭვრეტადობის პრინციპი.

17. საზოგადოებას შესაძლოა ჰქონდეს მოლოდინი, ჰყავდეს სპეციალიზებული მოსამართლეები იქ, სადაც პრაქტიკაში ეს შეუძლებელია. სპეციალიზაცია შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც სასამართლო გარკვეულ ზომას მიაღწევს. უფრო მცირე სასამართლოებში შესაძლოა არ ჩათვალოს საჭიროდ სპეციალიზებული პალატების, ან ასეთი პალატების ადეკვატური რაოდენობის შექმნა. ეს უბიძგებს მოსამართლეებს, იყვნენ მრავალმხრივი და შესაბამისად, ჰქონდეთ უნარი განიხილონ გარკვეული სპექტრის სპეციალიზებული საქმეები. მოსამართლეების გადაჭარბებული ინდივიდუალური სპეციალიზაცია შეაფერხებს ამ აუცილებელ მრავალმხრივობას.

18. ზოგიერთ შემთხვევაში, მოსამართლეების სპეციალიზაცია შეიძლება საზიანო იყოს სასამართლო სისტემის ერთიანობისთვის. მოსამართლეებს შეიძლება შეექმნათ შთაბეჭდილება, რომ მათი გამოცდილება შესაბამის დარგებში მათ უპირატესობას ანიჭებს, და შესაბამისად, ისინი მოსამართლეების ელიტარული ჯგუფის წევრებად თვლიან თავს, რომლებიც სხვებისგან განსხვავდებიან. ასევე, საზოგადოებასაც შეიძლება შთაბეჭდილება შეექმნას, რომ ზოგიერთი მოსამართლე არის „სუპერ მოსამართლე“ ან, პირიქით, რომ სასამართლო არის მხოლოდ ტექნიკური ორგანო, რომელიც განცალკევებულია ფაქტობრივი სასამართლო სისტემისგან. ყოველივე ამან შეიძლება შეარყიოს საზოგადოების ნდობა სასამართლოების მიმართ, რომლებსაც ისინი არ მიიჩნევენ საკმარისად სპეციალიზებულად.

19. მაღალი დონის სპეციალიზებული სასამართლოს შექმნა შეიძლება ისახავდეს მიზნად, ან შეიძლება შედეგის სახით მიღებული იყოს მოსამართლეების განცალკევება სასამართლოს დანარჩენი სისტემისგან, რის შედეგადაც ისინი შეიძლება უფრო მეტ ზეწოლას დაექვემდებარონ მხარეების, დაინტერესებული ჯგუფების ან სხვა სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან.

20. სამართლის ზოგ სფეროებში შეიძლება შეიქმნას ისეთი შთაბეჭდილება, რომ მოსამართლეების, ადვოკატების და პროკურორების ერთობლივი ტრენინგების, კონფერენციების ან შეხვედრების პროცესში ისინი ზედმეტად დაახლოებულნი არიან. ამან შეიძლება შელახოს არა მხოლოდ მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობის და მიუკერძოებლობის იმიჯი, არამედ ასევე მოსამართლეები დააყენოს რეალური რისკის ქვეშ, რომ მათზე შესაძლებელია ფარული ზეგავლენის მოხდენა და შესაბამისად, მათ მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე ზემოქმედება.

21. ვინაიდან სასამართლოში ადექვატური სამუშაო დატვირთვა უნდა იყოს, სპეციალიზებული სასამართლოს დაარსებამ ძალზე შეზღუდულ დარგებში შეიძლება გამოიწვიოს კონკრეტული სპეციალიზაციის კონცენტრაცია ქვეყნის ან რეგიონის ერთ სასამართლოში. ამან შეიძლება დააბრკოლოს სასამართლოზე წვდომა ან შექმნას ძალზე დიდი დისტანცია მოსამართლეებსა და დავის მხარეებს შორის.

22. არსებობს იმის რისკი, რომ სპეციალიზებულმა მოსამართლემ, რომელიც მოსამართლეთა კოლეგიის წევრია და პასუხისმგებელია კოლეგიისთვის შესაბამისი ტექნიკური ან ექსპერტული კონსულტაციის გაწევაზე, თავის კოლეგებთან

გამოთქვას პირადი აზრი, ან მოახსენოს ფაქტები ისე, რომ ეს საკითხები მხარეებისთვის არ იყოს წარდგენილი⁴.

23. საზოგადოებრივი საჭიროებების საპასუხოდ, სპეციალიზებული სასამართლოების შექმნის (მაგ.: ტერორიზმთან დაკავშირებული დავების სასამართლოები)⁵ შედეგად შესაძლებელია საჯარო ხელისუფლების ორგანოებიდან გამოიყოს არასაკმარისი ოდენობის მატერიალური და ადამიანური რესურსი.

B. ზოგადი პრინციპები - ფუნდამენტური უფლებების და პრინციპების პატივისცემა: ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს (CCJE) პოზიცია

24. CCJE პირველ რიგში, ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ როგორც საერთო, ასევე სპეციალიზებული სასამართლოების ყველა მოსამართლე უნდა იყოს სამოსამართლეო ხელოვნების ექსპერტი. მოსამართლეებს გააჩნიათ სათანადო ცოდნა, რათა შეძლონ ფაქტებისა და კანონის გაანალიზება, შეაფასება და გადაწყვეტილების გამოტანა სამართლის სხვადასხვა დარგის საქმეებზე. ამისათვის მათ უნდა ჰქონდეთ სამართლებრივი ინსტიტუტების და პრინციპების ფართო ცოდნა.

25. წევრი ქვეყნების პასუხები და ექსპერტის ანგარიში ცხადყოფს იმ ფაქტს, რომ სასამართლოში წარდგენილი დავების უმეტეს ნაწილს იხილავს საერთო სასამართლოების მოსამართლე, ასეთი მოსამართლეების უპირატესი როლის ხაზგასმით.

26. პრინციპში, მოსამართლეებს უნდა შეეძლოთ ყველა დარგის საქმეების განხილვა. კანონის ზოგადი ცოდნა და მისი ძირითადი პრინციპები, საღი აზრი და ცხოვრებისეული რეალობის თაობაზე ცოდნა აძლევთ მათ საშუალებას გამოიყენონ კანონი ყველა დარგში, მათ შორის სპეციალიზაციის სფეროებში, საჭიროების შემთხვევაში, შესაბამისი ექსპერტების დახმარებით⁶. შეუძლებელია „საერთო სასამართლოების მოსამართლის“ როლის არასათანადოდ შეფასება.

27. ნებისმიერ სასამართლოში საერთო სასამართლოების მოსამართლეები ინიშნებიან სხვადასხვა სპეციალიზაციის სექტორში, და მათი კარიერის მანძილზე ისინი ხშირად სხვადასხვა სფეროებში ინიშნებიან. ეს აძლევს მათ ფართო გამოცდილებას სამართლის სხვადასხვა დარგში და იმავდროულად, ისინი ახალ სფეროებში გადიან ადაპტაციას და მოსარჩელეთა საჭიროებების დაკმაყოფილებას უზრუნველყოფენ. სწორედ ამიტომ არის მოსამართლეებისთვის მნიშვნელოვანი თავიდანვე გაიარონ ზოგადი ტრენინგი, რათა შეიძინონ მოქნილობა და შესაბამისი

⁴ ამ შემთხვევაში, მაგალითად, შეიძლება მოვიყვანოთ პატენტებთან დაკავშირებული დავების სასამართლო, სადაც საქმეებს იხილავენ არაიურისტი მოსამართლეები, რომელთაც აქვთ სპეციალური ტექნიკური ცოდნა.

⁵ სპეციალიზებული სასამართლოები უნდა გამოირჩეოდნენ “ad hoc” ან საგანგებო სასამართლოებისგან - ქვემოთ იხილეთ პუნქტი 37.

⁶ მაგალითად, ჯანმრთელობის დაზიანებასთან, საწარმოო ტრავმებთან, ხანძართან, მშენებლობასთან, სხვა ტექნიკურ საკითხებთან დაკავშირებული და ა.შ. საქმეების შემთხვევაში.

უნარები სამართლის სხვადასხვა სფეროებში, რათა შემდგომ საერთო სასამართლოების საჭიროებების დაკმაყოფილება შეძლონ; განიხილონ ისეთი საკითხებიც, რომლებიც სპეციალიზაციის გარკვეულ დონეს მოითხოვენ.

28. ამისდა მიუხედავად, კანონმდებლობა ძალზე კომპლექსური და სპეციფიკური გახდა გარკვეულ დარგებში, რაც მოსამართლეებისგან უფრო მაღალი დონის სპეციალიზაციას მოითხოვს. აქედან გამომდინარე, რეკომენდებულია სათანადოდ კვალიფიცირებული მოსამართლეების მომზადება, რომლებიც სპეციალიზებული არიან გარკვეულ სფეროებში.

29. სპეციალიზებულმა მოსამართლეებმა, ყველა მოსამართლის მსგავსად, უნდა დააკმაყოფილონ ადამიანის უფლებათა და ფუნდამენტურ თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მუხლი 6-ით განსაზღვრული დამოუკიდებლობის და მიუკერძოებლობის მოთხოვნები. აგრეთვე, სპეციალიზებულმა სასამართლოებმა და მოსამართლეებმა უნდა დააკმაყოფილონ ყველა სხვა პირობა, რომელიც გაწერილია კონვენციის მოცემულ დებულებაში: სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლება, ჯეროვანი სასამართლო პროცედურა, სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება, და გონივრულ ვადაში სასამართლოს მიერ მოსმენის უფლება. სასამართლოებს ევალებათ მათი უწყების სტრუქტურაში სპეციალიზებული პალატების შექმნა აღნიშნული მოთხოვნების გათვალისწინებით.

30. CCJE მიიჩნევს, რომ სპეციალიზებული პალატების ან სასამართლოების შექმნა მკაცრად უნდა რეგულირდებოდეს. ამ ტიპის უწყებებმა არ უნდა დააკნინონ საერთო სასამართლოების მოსამართლის უფლებამოსილება და ყველა შემთხვევაში უნდა უზრუნველყონ ანალოგიური გარანტიები და ხარისხი. ამავდროულად, გათვალისწინებული უნდა იყოს ყველა კრიტერიუმი, რომლითაც მოსამართლის მუშაობა რეგულირდება: სასამართლოს ზომა, მომსახურების მოთხოვნები, ის გარემოება, რომ მოსამართლეებისთვის სულ უფრო რთული ხდება განიხილონ სამართლის ყველა სფეროს საქმეები და სპეციალიზაციასთან დაკავშირებული ხარჯები.

31. სპეციალიზაციამ არასდროს არ უნდა შეუშალოს ხელი ხარისხთან დაკავშირებულ მოთხოვნებს, რომლებიც ყველა მოსამართლემ უნდა დააკმაყოფილოს. CCJE აღნიშნავს, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილების ხარისხთან დაკავშირებული ეს მოთხოვნები ასახულია დასკვნაში № 11 (2008) და ყველა მოსამართლეზე ვრცელდება, მათ შორის, სპეციალიზებულ მოსამართლეებზეც. ყველა სათანადო ზომა უნდა იქნას მიღებული, რათა სპეციალიზებულ სასამართლოებში მართლმსაჯულების განხორციელებისთვის ოპტიმალური პირობები იქნას უზრუნველყოფილი.

32. ზოგადი პროცედურული წესები ასევე უნდა გავრცელდეს სპეციალიზებულ სასამართლოებზე. სპეციალიზებული სასამართლოებისთვის კონკრეტული პროცედურების დანერგვა გამოიწვევს ამგვარი პროცედურების დაქსაქსვას, არაერთგვაროვნებას, რაც, თავის მხრივ, სამართლის ხელმისაწვდომობასა და განჭვრეტადობაზეც იქონიებს გავლენას. გარკვეული პროცედურული წესების არსებობა გამართლებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი პასუხობენ ერთ-ერთ საჭიროებას მაინც, რომელიც განაპირობებს სპეციალიზებული სასამართლოს

დაარსებას (მაგ.: საოჯახო სამართალთან დაკავშირებული სამართალწარმოება, როდესაც ბავშვების გამოკვლევა უნდა მოხდეს კონკრეტული წესების მიხედვით, რომლებიც მიმართულია მათი ინტერესების დაცვაზე).

33. ყოველთვის მნიშვნელოვანია, უზრუნველყოფილ იქნას სამართლიანი სასამართლოს პრინციპების პატივისცემა, კერძოდ კი, ზოგადად სასამართლოს მიუკერძოებლობა და მოსამართლის თავისუფლება მტკიცებულებების შეფასების საკითხებში. ასევე, მნიშვნელოვანია შემფასებლის ან ექსპერტის სისტემის არსებობის შემთხვევაში, რომლებიც არსებული სასამართლოს წევრები არიან, რომ მხარეებს უფლება ჰქონდეთ საპასუხო არგუმენტებით გამოვიდნენ აღნიშნული შემფასებლის ან ექსპერტის მიერ იურიდიული განათლების მქონე მოსამართლისთვის გაწეულ რეკომენდაციასთან დაკავშირებით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ექსპერტის მოსაზრება შეიძლება აისახოს განაჩენში და მხარეებს არ მიეცეთ შესაძლებლობა შეამოწმონ ან გააპროტესტონ იგი. CCJE-ს აზრით, უფრო მიზანშეწონილია ისეთი სისტემა, რომლის პირობებშიც მოსამართლე ნიშნავს ექსპერტს, ან მხარეებს შეუძლიათ ექსპერტების მოწვევა მოწმის სტატუსით, მათი მოსაზრებები და დასკვნები შეიძლება გასაჩივრდეს, ან განხილულ იქნეს მხარეების მიერ მოსამართლის წინაშე.

34. ყველა საქმე, რომელიც სპეციალისტის ან საერთო სასამართლოს მიერ განხილვის პროცესშია, ერთნაირი გულმოდგინებით უნდა იყოს შესწავლილი. არ არსებობს არანაირი საფუძველი, რომ სპეციალიზებული სასამართლოს მიერ განსახილველ ამა თუ იმ საქმეს პრიორიტეტულობა მიენიჭოს. პრიორიტეტები შეიძლება მხოლოდ ობიექტური საჭიროების არსებობის შემთხვევაში იყოს დაშვებული, მაგ.: სამართალწარმოება, რომელიც თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებს, ან ბავშვების მეურვეობასთან დაკავშირებული გადაუდებელი საკითხები, ადამიანის კერძო საკუთრების დაცვის, გარემოს დაცვის, საზოგადოებრივი ჯანდაცვის, მართლწესრიგის ან უსაფრთხოების უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული საჭიროებები და სხვა.

35. სპეციალიზებული სასამართლოების მათზე დაკისრებული მოვალეობების შესასრულებლად ადექვატური ადამიანური, ადმინისტრაციული და მატერიალური რესურსები უნდა იყოს უზრუნველყოფილი, თუმცა ამან არ უნდა დააზარალოს სხვა სასამართლოები, რომლებიც ანალოგიურ მდგომარეობაში უნდა იყვნენ რესურსების თვალსაზრისით.

36. CCJE მიიჩნევს, რომ მოსამართლეების მხრიდან მეტი მობილობისა და მოქნილობის შემთხვევაში, შესაძლებელია სპეციალიზაციის ზემოხსენებული უარყოფითი მხარეების აღმოფხვრა. მოსამართლეებს უნდა ჰქონდეთ უფლება, შეიცვალონ სასამართლო, ან სპეციალიზაცია მათი კარიერის მანძილზე, ან თუნდაც სპეციალიზებული მოსამართლის მოვალეობების შესრულებიდან გადაინაცვლონ საერთო სასამართლოების მოსამართლის მოვალეობების შესრულებაზე, ან პირიქით. მობილობა და მოქნილობა მოსამართლეებს არა მხოლოდ მეტად მრავალფეროვან და განსხვავებულ კარიერულ შესაძლებლობებს უქმნის, არამედ, ასევე, ხელს უწყობს მათი გამოცდილების გაზრდას და სხვა სამართლებრივ დისციპლინებში გადასვლას, რაც უდაოდ იძლევა პრეცედენტული სამართლისა და ზოგადად სამართლის

განვითარების საშუალებას. თუმცა, ასეთმა მობილობამ და მოქნილობამ საფრთხე არ უნდა შეუქმნას მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის და შეუცვლელობის პრინციპს⁷.

37. სპეციალიზებული მოსამართლეებისთვის განსაკუთრებული მოთხოვნების დაწესება კონკრეტულ საკანონმდებლო სფეროებში ცალკე საკითხია, რომელიც არ არის დაკავშირებული სპეციალიზებული, *ad hoc* ან საგანგებო სასამართლოების დაარსებასთან, რაც ინდივიდუალური ან კონკრეტული გარემოებებითაა ნაკარნახევი. არსებობს პოტენციური რისკი, რომ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, ასეთმა სასამართლოებმა ვერ შეძლონ ყველა სათანადო გარანტიის უზრუნველყოფა, რომლებიც კონვენციის მე-6 მუხლშია ასახული. CCJE-მ უკვე დააფიქსირა თავისი უარყოფითი დამოკიდებულება ასეთი სასამართლოების შექმნის მიმართ თავის დასკვნაში № 8 (2006), სადაც საუბარია მოსამართლეთა როლზე კანონის უზენაესობისა და ადამიანის უფლებების დაცვის საქმეში ტერორიზმის კონტექსტში. ნებისმიერ შემთხვევაში, CCJE ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ სადაც ასეთი სასამართლოები არსებობს, მათ უნდა შეასრულონ ყველა არსებული გარანტია, რომელიც საერთო სასამართლოების ვალდებულებაში შედის.

38. შეჯამების სახით, შეიძლება ითქვას, რომ CCJE-ს აზრით, სპეციალიზაციის გამართლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება, თუ ეს ხელს შეუწყობს მართლმსაჯულების განხორციელებას, ანუ თუ ეს მიზანშეწონილი იქნება სამართალწარმოების და სასამართლო გადაწყვეტილებების მიღების პროცესის მაღალი ხარისხის უზრუნველსაყოფისთვის.

⁷ იხილეთ, მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს დასკვნა № 1 (2001), პუნქტები 57, 59 და 60.

C. სპეციალიზაციის გარკვეული ასპექტები

1. მოსამართლეების სპეციალიზაცია

39. CCJE-ს აზრით, მოცემულ დასკვნაში მოყვანილი პრინციპები შეიძლება გავრცელდეს ქვემოთ განხილული კატეგორიების სპეციალიზებულ სასამართლოებზე.

40. კითხვარში დასმულ კითხვებზე გაცემული პასუხებიდან გამოიკვეთა, რომ საკმაოდ დიდი სხვაობა არსებობს წევრ ქვეყნებს შორის „სპეციალიზებულ“ სასამართლოებსა და ტრიბუნალებში დასაქმებული მოსამართლეების სახეების თვალსაზრისით.

41. სპეციალიზაცია შეიძლება სხვადასხვანაირად განხორციელდეს. იმისდა მიხედვით, თუ რა საკანონმდებლო ჩარჩო არსებობს შესაბამის ქვეყნებში, შეიძლება არსებობდნენ სპეციალიზებული სასამართლოები, რომლებიც გამოცალკევებულია საერთო სასამართლოების სისტემისგან, და განსხვავდებიან ამ სასამართლოებისგან; ან შეიძლება არსებობდნენ პალატები, რომლებიც საერთო სასამართლოების სისტემის შემადგენელი ნაწილი არიან. სპეციალიზებული სასამართლოების ან პალატების იურისდიქცია ხშირად განსხვავდება საერთო სასამართლოების იურისდიქციისგან. ზოგადად, სპეციალიზებული სასამართლოების რაოდენობა შეზღუდულია, და ზოგ ქვეყნებში ისინი მხოლოდ დედაქალაქში არსებობენ. სპეციალიზებულ სასამართლოებსა და პალატებში შეიძლება საერო (არაპროფესიონალი) მოსამართლეები მსახურობდნენ.

42. სპეციალიზაციის მიღწევის ყველაზე გავრცელებული საშუალება სპეციალიზებული პალატების ან განყოფილებების შექმნაა. ამის მიღწევა შესაძლებელია სასამართლოს შიდა რეგლამენტით. სპეციალიზაციის ძირითადი სექტორებია: საოჯახო და არასრულწლოვანთა სამართალი; ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი; კომერციული სამართალი; გადახდისუნარობის სამართალი; მძიმე დანაშაულები; დანაშაულების გამოძიება და სისხლისსამართლებრივი სანქციების აღსრულება.

i. “არაიურისტი მოსამართლეები”

43. ბევრ წევრ სახელმწიფოებში არსებობს სპეციალიზებული სასამართლოები ან ტრიბუნალები, რომლებიც შედგებიან იურიდიული განათლების მქონე ერთი ან მეტი მოსამართლისგან, და ერთი ან მეტი სპეციალიზებული სასამართლოს ან ტრიბუნალის წევრისაგან, რომელთაც არ აქვთ იურიდიული განათლება. არსებობს ბევრი სხვადასხვა „არაიურისტი მოსამართლე“ და მოცემულ დოკუმენტში პრაქტიკულად შეუძლებელია მათთან დაკავშირებული ყოვლისმომცველი ანალიზის ასახვა. ხშირად „არაიურისტი მოსამართლეები“ წარმოადგენენ ერთ, ან მეორე ინტერესთა ჯგუფს (მაგ.: დამქირავებელი ან დაქირავებულები; უძრავი ქონების მესაკუთრე და მოიჯარე, *უხუცესები*), ან შესაბამისი სპეციალიზებული სასამართლოსთვის ან ტრიბუნალისთვის შესაფერისი კონკრეტული კვალიფიკაცია გააჩნიათ.

ii. პროფესიონალი მოსამართლეები

44. პროფესიონალი მოსამართლე შეიძლება სხვადასხვა გზით გახდეს სპეციალიზებული მოსამართლე. ეს შეიძლება მოხდეს გამოცდილების საფუძველზე, რომელიც მან დააგროვა სპეციალიზებულ იურისტად მუშაობის პროცესში, სანამ მოსამართლის თანამდებობაზე დაინიშნებოდა; ან მან ასეთი გამოცდილება მოსამართლედ მუშაობის პერიოდში შეიძინა სპეციალიზებული სამუშაოს შესრულების პროცესში. გარდა ამისა, სპეციალიზებულ მოსამართლეს შეუძლია გაიაროს პროფესიული ტრენინგი სამართლის კონკრეტულ დარგში, ან არასამართლებრივ სფეროში, და შემდეგ დაინიშნოს სპეციალიზებულ სასამართლოში მოსამართლედ, ან განიხილოს სპეციალიზებული საქმეები საერთო სასამართლოში.

45. სასამართლო სტრუქტურის უფრო მაღალ დონეებზე მოსამართლეთა სპეციალიზაციის შემთხვევაში, თუ ასეთი სასამართლოში არსებობს, დაშვებული უნდა იყოს მოსამართლეების სპეციალიზაცია სხვადასხვა სფეროებში, რათა უზრუნველყოფილი იქნეს მოქნილობა სასამართლო სტრუქტურის მაღალ დონეებზე სხვადასხვა ტიპის საქმის განხილვის პროცესში. აღნიშნული მოქნილობა აუცილებელია, რათა უზრუნველყოფილი იქნეს სააპელაციო სასამართლოს მიერ სამართლებრივი და კონსტიტუციური მისიის შესრულება, ანუ გარანტირებული იქნეს კანონმდებლობის და პრეცედენტული სამართლის ინტერპრეტირების თანმიმდევრულობა და გამოყენება. აგრეთვე, ასეთი მოქნილობა უზრუნველყოფს, რომ სააპელაციო დონეზე სპეციალიზებული სფეროების საქმეებს არ განიხილავდეს მოსამართლეების ძალზე ვიწრო ჯგუფი, რომლებსაც შეეძლებათ თავს მოახვიონ მათი აზრი გარკვეულ სფეროში და მამასადამე, შეაფერხონ სამართლის განვითარება მოცემულ სფეროში.

2. გარკვეული სასამართლოების, ან სასამართლოების დიდი ჯგუფის ფარგლებში არსებული სასამართლოების სპეციალიზაცია

46. ზოგ იურისდიქციებში სპეციალიზებული სასამართლოები საერთო სასამართლოებისგან ცალკე არსებობენ⁸. ზოგიერთ შემთხვევაში ცალკე სპეციალიზებული სასამართლოები ევროკავშირის ინსტრუმენტების შედეგად შეიქმნა, რომლებიც უფრო ფართო იურისდიქციის მქონე სპეციალიზებული სასამართლოების, ან სასამართლოების დანაყოფების დაარსებას ითვალისწინებენ⁹. სხვა შემთხვევებში, სპეციალიზებული სასამართლო შეიძლება სასამართლოების უფრო დიდი ჯგუფის ნაწილი იყოს¹⁰. ყველა ზემოთაღნიშნულ შემთხვევაში, თვით სასამართლოა სპეციალიზებული, ისევე როგორც ამ სასამართლოში მომუშავე მოსამართლეები. სხვადასხვა ქვეყნებში ამ თვალსაზრისით არსებული სტრუქტურა ნაწილობრივ ისტორიული თავისებურებებით, ხოლო ნაწილობრივ, კი კონკრეტული

⁸ მაგალითები შეიძლება იყოს *tribunaux de commerce* საფრანგეთში, შრომითი დავების ტრიბუნალები ბელგიაში, დასაქმებასთან დაკავშირებული დავების ტრიბუნალი დიდ ბრიტანეთში.

⁹ იხილეთ, სქოლიო 2-ში ჩამოთვლილი მაგალითები.

¹⁰ ინგლისსა და უელსში პატენტებთან დაკავშირებული დავების სასამართლო ლორდ-კანცლერის კოლეგიის ნაწილია, რომელიც ძირითადად იხილავს ქონებრივ და საგადასახადო დავებს. კომერციული დავების სასამართლო შედის დედოფლის სასამართლოს კოლეგიაში, სადაც განიხილება ხელშეკრულებებთან და დანაშაულებთან დაკავშირებული დავები, და ადმინისტრაციული სამართლის სფეროს საკითხები.

ტიპის სპეციალიზებულ სასამართლოზე ან მოსამართლეზე მოთხოვნით არის განპირობებული.

3. სპეციალიზებული მოსამართლეების რეგიონული განაწილება

47. აუცილებელია იმ ფაქტის გათვალისწინება, რომ ზოგიერთ ძალზე სპეციალიზებულ სფეროებში სასამართლოში წარდგენილი საქმეების რიცხვი ძალზე მცირეა. ამ შემთხვევაში, შეიძლება საჭირო იყოს სპეციალიზებული მოსამართლეების კონცენტრირება ერთ სასამართლოში, რათა უზრუნველყოფილი იქნას მოსამართლეებს შორის საქმეების თანაბარი განაწილება და რათა მათ ასევე სხვა, არასპეციალიზებული სამუშაოს შესრულება შეეძლოთ. მაგრამ, თუ ეს კონცენტრაცია ძალიან მაღალია, ამან შეიძლება სპეციალიზებული მოსამართლეები დააშოროს პირებს, რომლებიც სასამართლოს მიმართავენ; CCJE-ს აზრით ეს პრობლემა თავიდან უნდა იქნას აცილებული.

4. ადამიანური, მატერიალური და ფინანსური რესურსები

48. მნიშვნელოვანია, რომ სპეციალიზებული მოსამართლეები და სასამართლოები უზრუნველყოფილი იყვნენ ადეკვატური ადამიანური და მატერიალური რესურსებით, განსაკუთრებით კი, საინფორმაციო ტექნოლოგიებით.

49. სადაც სპეციალიზებულ სასამართლოებში მოსალოდნელი სამუშაო დატვირთვა სხვა სასამართლოებთან შედარებით მცირეა, ყურადღება უნდა მიექცეს რესურსების და ტექნოლოგიების ისეთ განვითარებას, რომ მათი გამოყენება ჯგუფურად შეიძლებოდეს სხვადასხვა სპეციალიზებული სასამართლოს, ან ყველა სასამართლოს მიერ. ადამიანური და მატერიალური რესურსების შერწყმით შეიძლება სპეციალიზაციის ორგანიზებასთან დაკავშირებული პრობლემების თავიდან იყოს არიდებული. მიუხედავად ამისა, აღსანიშნავია, რომ საერთო და სპეციალიზებულ სასამართლოებთან და ნაფიც მსაჯულთა კოლეგიებთან მსხვილი „იუსტიციის ცენტრების“ შექმნამ, შეიძლება ხელი შეუშალოს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობას, რადგანაც ტერიტორიული დაშორება სასამართლოების ადგილმდებარეობებს შორის საკმაოდ დიდი იქნება.

50. სპეციალიზებული სასამართლოების და მოსამართლეების მოთხოვნები და ხარჯები შეიძლება უფრო მაღალი აღმოჩნდეს, ვიდრე საერთო სასამართლოების და მოსამართლეებისა, მაგ.: იმის გამო, რომ აუცილებელია სპეციალური უსაფრთხოების ზომების მიღება მასალების დიდი მოცულობის გამო, ან სასამართლო განხილვების და გადაწყვეტილების გამოტანის პროცესი ბევრ დროს მოითხოვს.

51. როდესაც ადგილი აქვს მსგავს დამატებით ხარჯებს სპეციალიზაციის მოცემულ დარგში, გამართლებულია მოსარჩევეების კონკრეტულ ჯგუფს დაეკისროს უფრო მაღალი გადასახადი დამატებითი ხარჯების მთლიანად, ან ნაწილობრივ დაფარვის მიზნით. ეს მართებულია, მაგალითად, კომერციულ ან სამრეწველო მშენებლობასთან დაკავშირებული საქმეების შემთხვევებში, ან პატენტებთან და კონკურენციასთან დაკავშირებული დავების შემთხვევაში, მაგრამ არა, მაგალითად, ბავშვზე მეურვეობის, ბავშვზე მზრუნველობის, ან სხვა ტიპის ოჯახური დავების შემთხვევებში. სპეციალიზებული საქმეების უფრო მაღალი ხარჯები არ უნდა აღემატებოდეს სასამართლოების მიერ დამატებით გაწეულ

შრომას, და პროპორციული უნდა იყოს სასამართლოებისთვის გამოწეული სამუშაოს, და სპეციალიზებული სასამართლოს სარგებლის, როგორც დავის მხარეებისთვის, ისე სასამართლოებისთვის. ასევე, არ არის გამართლებული, ანდა გონივრული სპეციალიზებული სასამართლოების დაარსება მხოლოდ მეტი შემოსავლის მიღების მიზნით.

D. მოსამართლის სპეციალიზაცია და სტატუსი

1. სპეციალიზებული მოსამართლის სტატუსი

52. ზემოაღწერილი ყველა ტიპის სპეციალიზაციის დროს, მნიშვნელოვანია, რომ მოსამართლის როლი, როგორც მართლმსაჯულების წევრისა, უცვლელი რჩებოდეს. მოსამართლეთა სპეციალიზაციით არ შეიძლება გამართლებული, ან განაპირობებული იყოს მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობის პრინციპების რომელიმე ასპექტიდან გადახვევა (ანუ როგორც სასამართლოს, ასევე ცალკეული მოსამართლეების დამოუკიდებლობა, იხილეთ CCJE-ს დასკვნა № 1 (2001)).

53. მთავარი პრინციპი გამოიხატება იმაში, რომ სპეციალიზებული მოსამართლეების მიმართ დამოკიდებულება უნდა იყოს მათი სტატუსის პატივისცემაზე დაფუძნებული, და არავითარ შემთხვევაში არ უნდა განსხვავდებოდეს საერთო სასამართლოების მოსამართლეების მიმართ არსებული დამოკიდებულებისგან. დანიშვნასთან, უფლებამოსილების ვადასთან, დაწინაურებასთან, შეუცვლელობასთან და დისციპლინასთან დაკავშირებული კანონები და წესები სპეციალიზებული და საერთო სასამართლოების მოსამართლეებისთვის ანალოგიური უნდა იყოს.

54. ამის უფრო მარტივად მიღწევა შესაძლებელია ერთიანი წარმომადგენლობითი ორგანოს დაარსებით როგორც საერთო, ასევე სპეციალიზებული მოსამართლეებისთვის. მოსამართლეთა ერთიანი კორპუსი უზრუნველყოფს ყველა მოსამართლის მიერ ფუნდამენტური უფლებების და პრინციპების დაცვას, რომლებიც საყოველთაო უნდა იყოს. შესაბამისად, CCJE არ უჭერს მხარს სხვადასხვა სასამართლო ორგანოების, ან სისტემების შექმნას ცალკეული სპეციალიზაციების მიხედვით, რამაც შეიძლება ისეთი ვითარება გამოიწვიოს, როდესაც სხვადასხვა მოსამართლე სხვადასხვა ორგანიზაციის სხვადასხვა წესებით იხელმძღვანელებს.

55. CCJE-ისთვის ცნობილია, რომ ბევრ ევროპულ ქვეყანაში ტრადიციულად არსებობს სხვადასხვა მკაფიოდ ჩამოყალიბებული სასამართლო იერარქია (მაგ.: საერთო და ადმინისტრაციული სასამართლოები). ისინი შეიძლება დაკავშირებული იყვნენ მოსამართლეების სტატუსებს შორის განსხვავებებთან. CCJE-ს აზრით ასეთ ცალკეულ იერარქიას შეუძლია გაართულოს მართლმსაჯულების ადმინისტრირება და ხელმისაწვდომობა.

56. CCJE-ს აზრით აუცილებელია უზრუნველყოფილი იქნას, რომ:

- იურისდიქციულმა დავებმა არ შეზღუდონ მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობა, ან გამოიწვიონ დაყოვნებები, რაც ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-6 მუხლს;

- ყველა მოსამართლისთვის სხვა სასამართლო იერარქიებზე, სპეციალიზებულ სასამართლოებზე, უწყებებსა და ფუნქციებზე სათანადო ხელმისაწვდომობა;
- ერთი და იგივე სტაჟის მქონე მოსამართლეებისთვის იდენტური ანაზღაურება, გარდა განსაკუთრებული მოვალეობების შესრულებასთან დაკავშირებული რაიმე კონკრეტული დამატებითი ანაზღაურებისა (იხილეთ მომდევნო პუნქტი).

57. საერთო სასამართლოების მოსამართლეების და სპეციალიზებული მოსამართლეების თანაბარი სტატუსის პრინციპი უნდა ვრცელდებოდეს ასევე ანაზღაურებაზეც. მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციის № Rec(2010)12 მუხლი 54-ის თანახმად, მოსამართლეების ანაზღაურება „თანაზომადი უნდა იყოს მათ პროფესიასთან და მოვალეობებთან“, რათა, „ისინი დაცულნი იყვნენ ისეთი მოტივებისგან, რომელთა მიზანია ზეგავლენის მოხდენა მათ გადაწყვეტილებებზე“¹¹. ამის გათვალისწინებით, რაიმე დამატებითი ხელფასი ან სხვა ტიპის საზღაური მინიჭებული მხოლოდ მოსამართლის სპეციალიზაციის საფუძველზე არ მიიჩნევა გამართლებულად, ვინაიდან პროფესიის სპეციფიკა და პასუხისმგებლობის ტვირთი, როგორც წესი, თანაბარი წონისაა როგორც საერთო, ისე სპეციალიზებული მოსამართლისთვის. დამატებითი ხელფასი, სხვა საზღაური ან კონკრეტული ანაზღაურება (მაგ.: ღამის მორიგეობის შემთხვევაში) შეიძლება გამართლდეს კონკრეტული მიზეზების არსებობის შემთხვევაში, რომლებიც გვადლევს საფუძველს დავასკვნათ, რომ სპეციალიზებული მოსამართლის პროფესიის სპეციფიკა ან მისი პასუხისმგებლობის ტვირთი (პერსონალური ტვირთის ჩათვლით, რომელიც შეიძლება საჭირო გახდეს სპეციალიზაციის ფუნქციის მინიჭების შედეგად) მოითხოვს ასეთი ტიპის კომპენსაციას.

58. მოსამართლეთა ეთიკის და სისხლისსამართლებრივი, სამოქალაქო და დისციპლინური წესები არ უნდა იყოს სხვადასხვა საერთო სასამართლოების მოსამართლეებისთვის და სპეციალიზებული მოსამართლეებისთვის. CCJE-ს დასკვნაში № 3 (2002) განმარტებული სტანდარტები თანაბრად უნდა ვრცელდებოდეს სპეციალიზებული და საერთო სასამართლოების მოსამართლეებზე. საკმარისი საფუძველები რაიმე განსხვავებული მოპყრობისთვის განსაზღვრული არ არის.

59. თუ სპეციალიზებულ მოსამართლეს სავარაუდოდ საქმე აქვს მოსამართლეთა მხოლოდ მცირე და სპეციალიზებულ ჯგუფთან, ან თუნდაც დავის მხარეებთან, მას შეიძლება მოეთხოვოს სიფრთხილე საკუთარ ქცევაში მისი მიუკერძოებლობის და დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფის მიზნით.

2. შეფასება და დაწინაურება

60. მოსამართლის მიერ შესრულებული სამუშაოს შეფასებისთვის არსებობს სხვადასხვა და კარგად დამკვიდრებული კრიტერიუმები (იხილეთ CCJE-ს დასკვნები № 3 და № 10 (2007)). სპეციალიზაცია თავისთავად არ ამართლებს უფრო დიდი მნიშვნელობის მინიჭებას სპეციალიზებული მოსამართლის საქმიანობისთვის.

¹¹ იხილეთ, მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს დასკვნა № 1, პუნქტი 61.

მოსამართლის სამუშაოს შესრულების შეფასების პროცესში მნიშვნელოვანია გათვალისწინებული იყოს, თუ რამდენად მზადაა მოსამართლე იმუშაოს ერთი, ან მეტი სპეციალიზაციის მიხედვით.

61. მოსამართლეების მუშაობის შეფასებაზე პასუხისმგებელი მოსამართლეთა საბჭო, ან სხვა დამოუკიდებელი ორგანო ძალიან ფრთხილი უნდა იყოს თავის შეფასებებში იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად და რა მასშტაბითაა თანაზომადი ცალკეული სპეციალიზებული მოსამართლის შესრულებული სამუშაოს ეფექტიანობა საერთო სასამართლოების მოსამართლის ეფექტიანობასთან. ამის განსაზღვრა განსაკუთრებულ გულმოდგინებას და ყურადღებას მოითხოვს, ვინაიდან ზოგადად, უფრო მარტივია საერთო სასამართლოების მოსამართლის მუშაობის შეფასება, ვიდრე სპეციალიზებული მოსამართლის, რომელიც შეიძლება მცირე ჯგუფის წევრი იყოს და მისი მუშაობა არ იყოს საკმარისად გამჭვირვალე ან ცნობილი შემფასებლისთვის.

62. ანალოგიური მოსაზრებები რელევანტურია დაწინაურებასთან დაკავშირებითაც¹². CCJE-ს აზრით სპეციალიზებული მოსამართლეების ნაადრევი დაწინაურება მხოლოდ მათი სპეციალიზაციის გამო, არ არის გამართლებული.

3. სწავლების და სპეციალიზაციის შესაძლებლობა

63. CCJE-ს დასკვნაში № 4 (2003) ზოგად სწავლებასთან დაკავშირებით ასახული პრინციპები თანაბრად ვრცელდება სპეციალიზებულ სწავლებაზეც. ეს განპირობებულია იმ ფაქტით, რომ პრინციპში, სპეციალიზებული მოსამართლის სტატუსი არაფრით არ განსხვავდება საერთო სასამართლოების მოსამართლის სტატუსისგან და ყველა მოთხოვნა, რომელიც ეხება მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის გარანტირებას, და სწავლების საუკეთესო ხარისხის უზრუნველყოფას, ვრცელდება როგორც საერთო სასამართლოების მოსამართლეების, ასევე სპეციალიზებული მოსამართლეების სფეროებზე. ზოგადად კი, ტრენინგ კურსები მისაწვდომი უნდა იყოს ყველა მოსამართლისთვის.

64. პრინციპში, მოსამართლის სურვილი მიიღოს სპეციალიზაცია, პატივისცემას უნდა იმსახურებდეს. ამასთან დაკავშირებით CCJE-ს დასკვნა № 10-ში არის განმარტება, კერძოდ კი, მოსამართლეთა შერჩევასთან დაკავშირებული დებულებები. ანალოგიურად, სათანადო ტრენინგი¹³ ხელმისაწვდომი უნდა იყოს მოსამართლის მიერ ტრენინგის სურვილის გამოხატვის მომენტიდან გონივრულ ვადებში. ამ ტიპის ტრენინგი ხელმისაწვდომი უნდა იყოს მოსამართლის დანიშვნამდე სპეციალიზებულ დარგში და მოსამართლემ მანამდე უნდა გაიაროს ასეთი ტრენინგი, სანამ იგი ახალი ფუნქციების შესრულებას შეუდგება.

65. ტრენინგის მოთხოვნებსა და მათ სარგებლიანობას შორის, და არსებულ რესურსებს შორის ბალანსი უნდა არსებობდეს. შესაბამისად, სპეციალიზებული ტრენინგი, მაგალითად, არ იქნება უზრუნველყოფილი, თუკი არ არსებობს საკმარისი რესურსები მის ჩასატარებლად; გარდა ამისა, ასეთი ტრენინგი არ ჩატარდება უფრო მნიშვნელოვანი ტრენინგის ხარჯზე. დანიშვნა კონკრეტული სპეციალიზაციის

¹² იხილეთ, მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს დასკვნა № 1, პუნქტი 29.

¹³ იხილეთ, მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭოს დასკვნა N 4, პუნქტი 30.

დარგში დაუშვებელია, მაგალითად, თუ მოსალოდნელი საქმეების რაოდენობა შესაბამის სფეროში ძალზე მცირეა იმისათვის, რომ გამართლებული იყოს სპეციალიზებული სასამართლოს ან კოლეგიების შექმნა. სპეციალიზაციასთან და ტრენინგთან დაკავშირებით კონკრეტულ სფეროში შესაძლოა განსხვავებული გადაწყვეტილებები იქნეს მიღებული სასამართლოს, სასამართლოს ოლქის, რეგიონის, თუნდაც სახელმწიფოს მასშტაბის მიხედვით. მაგრამ, საჭიროების შემთხვევაში, თანამშრომლობა უწყვეტი სწავლების საკითხში ქვეყნის საზღვრების ფარგლებში შეიძლება სასარგებლო იყოს.

4. იუსტიციის საბჭოს როლი

66. იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს უფლებამოსილებანი და პასუხისმგებლობები, სადაც ეს ან ანალოგიური ორგანო არსებობს, ერთნაირად უნდა ვრცელდებოდეს როგორც საერთო სასამართლოების მოსამართლეებზე, ასევე სპეციალიზებულ მოსამართლეებზე. სპეციალიზებული მოსამართლეები წარმოდგენილი უნდა იყვნენ, ან ჰქონდეთ შესაძლებლობა წარმოადგინონ მათი პრობლემები იგივე გზით, როგორც ეს დაშვებულია საერთო სასამართლოების მოსამართლეებისთვის. ნებისმიერი პრეფერენციული მოპყრობა ერთი ან მეორე ჯგუფის მიმართ დაუშვებელია საზოგადოებრივი ინტერესიდან გამომდინარე.

5. სპეციალიზაცია და მოსამართლეთა ასოციაციების წევრობა

67. სპეციალიზებულ მოსამართლეებს უნდა ჰქონდეთ იგივე უფლებები, რაც ყველა მოსამართლეს აქვს, რათა მათ შეძლონ გახდნენ და დარჩნენ მოსამართლეთა ასოციაციების წევრები. სასამართლო სისტემის ერთობის განმტკიცების ინტერესებიდან გამომდინარე, ცალკეული ასოციაციების დაარსება სპეციალიზებული მოსამართლეებისთვის არ არის მიზანშეწონილი. აღსანიშნავია, რომ გათვალისწინებული უნდა იყოს სპეციალიზებული მოსამართლეების კონკრეტულ თემაზე ორიენტირებული ინტერესები, მათ შორის პროფესიული გამოცდილების გაზიარება, კონფერენციები, შეხვედრები და სხვა, მაგრამ მათ სტატუსთან დაკავშირებული ინტერესების დაცვა სავსებით შესაძლებელია მოსამართლეთა საერთო ასოციაციის ფარგლებში.

დასკვნები

i. CCJE-ს პირველ რიგში ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ როგორც საერთო სასამართლოების, ასევე სპეციალიზებული სასამართლოების ყველა მოსამართლე უნდა იყოს ექსპერტი სამოსამართლეო საკითხებში.

ii. სასამართლო საქმეების განხილვაში „უნივერსალურ“ მოსამართლეებს დომინანტური როლი ეკისრებათ.

iii. სპეციალიზებული მოსამართლეები და სასამართლოები მხოლოდ საჭიროების შემთხვევაში უნდა იქნან შემოღებული კანონმდებლობის ან ფაქტების სირთულიდან, ან სპეციფიკიდან გამომდინარე და მართლმსაჯულების ჯეროვანი ადმინისტრირების ხელშეწყობის მიზნით.

iv. სპეციალიზებული მოსამართლეები და სასამართლოები ყოველთვის უნდა წარმოადგენდნენ ერთიან სასამართლო სისტემის ნაწილს.

v. სპეციალიზებულმა მოსამართლეებმა, ისევე როგორც „საერთო“ მოსამართლეებმა უნდა დააკმაყოფილონ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით გათვალისწინებული დამოუკიდებლობასთან და მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებული მოთხოვნები.

vi. საერთო სასამართლოების და სპეციალიზებულ მოსამართლეებს უნდა ჰქონდეთ თანაბარი სტატუსი. მოსამართლეთა ეთიკის და პასუხისმგებლობის წესები ერთნაირი უნდა იყოს ყველასათვის.

vii. სპეციალიზაციამ არ უნდა გამოიწვიოს მართლმსაჯულების ხარისხის გაუარესება, როგორც „საერთო“, ისე სპეციალიზებულ სასამართლოებში.

viii. მოსამართლეების მობილობა და მოქნილობა ხშირ შემთხვევაში საკმარისი იქნება სპეციალიზაციის საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. პრინციპში, სპეციალიზაციის და სწავლების გავლის შესაძლებლობა ყველა მოსამართლეს უნდა მიეცეს. სპეციალიზაციის ტრენინგი საჯარო სასწავლო დაწესებულების მიერ უნდა იყოს ორგანიზებული.

ix. ნაცვლად იმისა, რომ სპეციალიზებული მოსამართლეთა კოლეგიის შემადგენლობაში არაიურისტი შემფასებელი შედიოდეს, უმჯობესია სასამართლომ ან მხარეებმა დანიშნონ ექსპერტები და მათი მოსაზრებები და დასკვნები მხარეების მიერ გაპროტესტებას, ან გასაჩივრებას დაექვემდებაროს.

x. მართლმსაჯულების საბჭოს ან მსგავსი ორგანოს უფლებამოსილებანი და პასუხისმგებლობები თანაბრად უნდა ვრცელდებოდეს საერთო სასამართლოებზე და სპეციალიზებულ მოსამართლეებზე.